

5. Hitta handlingar om uniformer och fanor

5.1 Uniformer

I Krigsarkivet finns två samlingar, uniformsplanscher och uniformsritningar, där svenska såväl som utländska uniformer är avbildade. Dessa två samlingar har tidigare ingått i en enda samling, men delades i två under 1940-talet. De tryckta eller graverade bilderna ordnades för sig under namnet Uniformsplanscher (förteckning 0428). Det tecknade materialet bildade samlingen Uniformsritningar (förteckning 0429). Här ges en presentation av dessa samlingar, olika sökmöjligheter samt exempel på litteratur som bör konsulteras vid uniformsfrågor.

5.1.1 Uniformsplanscher och uniformsritningar

Uniformsplanscher (fört.0428) 1690-1963.

Samlingen innehåller stick, litografier och tryck av uniformer och uniformsdetaljer, sammanlagt 655 objekt. Den är uppdelad i 18 serier där de fem första benämns "Särskilda serier". Där ingår dels ofullständiga planschverk, dels planscher som bildar en sammanhängande serie från samma tid. Serie VII omfattar "Armén i allmänhet" och är ordnad kronologiskt. Serie VIII innehåller "Regementen och kårer", ordnade alfabetiskt. Serierna IX-XIX omfattar "Utlandet", med uniformsplanscher från bl.a. England, Ryssland och Preussen. Serie VI saknas, den har omstrukturerats och delats på och har därefter uppgått i andra serier.

Uniformsritningar (fört.0429) 1630-1927.

Samlingen består av teckningar och akvareller av uniformer, och där finns också utkast och modeller till nya sådana. Den innehåller 932 objekt och är uppdelad i 14 serier. Serierna 1-7a betecknas "Särskilda ritningsserier" och är ordnade kronologiskt. Dit hör större sammanhängande serier av ritningar eller akvareller som är utförda av en och samma person. I serie 8 ingår "Av Kungl. Maj:t fastställda uniformsritningar", vilka är kronologiskt ordnade. De har kunglig signatur och är stadfästa förslag till nya uniformer. Serie 9 innehåller "Armén i allmänhet" och serie 10 omfattar "Staber m.m.". Bägge dessa är ordnade kronologiskt. I serie 11 ingår "Regementen och kårer" där ritningarna ligger i alfabetisk ordning efter respektive regemente. Avslutningsvis finns serierna 12a "Diverse", 12b "Flygvapnet", 13 "Utlandet" samt 14 "Österrike 1836-1848". Den sistnämnda består av 46 st små akvareller föreställande militärer ur den österrikiska armén.

5.1.2 Register, sökmedel och litteratur

Till samlingarna finns två förteckningar i pärmar som är tillgängliga i forskarexpeditionen och på Krigsarkivets hemsida (följ länkar ovan). Förteckningen till Uniformsritningar innehåller dessutom en hel del bilder. I forskarexpeditionen finns även ett kortregister till dessa samlingar. Där finns likadana förteckningar som i pärmar, men då kortregistret inte är helt fullständigt hänvisas till pärmar eller Krigsarkivets hemsida. Kortregistret innehåller dock ett alfabetiskt register som ger hänvisningar till de bägge samlingarna. Det består av fyra delar: "Staber etc.", "Armén", "Flygvapnet" och "Marinen", under vilka regementen finns i bokstavsordning. Uniformsplanscher är numrerade med romerska siffror och Uniformsritningar med arabiska.

Det finns även andra arkiv som kan vara värda att utforska vid uniformsfrågor. Fråga efter förteckningarna i Krigsarkivets forskarexpedition. Nedan följer exempel på några av dessa arkiv.

- Krigskollegium, intendentsdepartementet (förteckning 5). Bl.a. finns uppgifter från 1663-1865 i serie B. Registratur och koncept; serie D. Liggare.

- Krigskollegium, beklädnadskontoret (förteckning 7). Bl.a. finns uppgifter från 1702-1773 i serie D. Rullor och liggare; serie G. Räkenskaper.

- Arméförvaltningens intendentsdepartement (förteckning 64). Bl.a. finns uppgifter från 1923-1939 i Utrustningsbyrån, avdelning 5, serie E II.

- Lantförsvarets kommandoexpedition (förteckning 29). Bl.a. finns uppgifter från 1815-1880 i serie F. Dossier. Handlingar ordnade efter ämne.

- Trofé- och beklädnadskommittén 1814 (förteckning 56). Uppgifter finns i serie A. Protokoll.

- Beklädnadskommittén 1809 (förteckning 56). Uppgifter finns i serie B. Koncept.

- Beklädnadskommittén 1811 (förteckning 56). Uppgifter finns i serie E. Inkomna handlingar.

- Livregementets grenadjärkår (förteckning 111). Bl.a. finns uppgifter från 1825-1836 i regementsexpeditionen, serie E. Inkomna skrivelser.

- Gustaf Söderbergs arkiv (förteckning 35). Innehåller uppgifter om uniformer under olika tider.

- Arméstaben (förteckning 201). Bl.a. finns uppgifter från 1940 och framåt i Utrustningsavdelningen, skilda serier.

I forskarsalen finns Svenska arméns rullor som innehåller uniformsbestämmelser i både skrift och bild t.o.m. 1916. Krigsarkivet har i sitt bibliotek flera böcker i uniformshistoria och annan skriftlig dokumentation som behandlar uniformsbestämmelser. Här följer några exempel på sådan litteratur som finns att låna i biblioteket.

Carl Gustaf Roos, Samling af Svenska arméens uniformer, 1783. (KrA) Su Sv (8). Denna illustrerade bok är också utlagd på Krigsarkivets hemsida.

Gustaf Söderberg, Svenska uniformer: 30 pl., Stockholm 1834. (KrA) Su Sv (8).

Einar von Strokirch, Svenska arméns munderingar 1680-1905 (två volymer), Stockholm 1911-12. (KrA) Su Sv (4).

Erik Bellander, Dräkt och uniform. Den svenska arméns beklädnad från 1500-talets början fram till våra dagar. Stockholm 1973. (KrA) Su Sv (8).

I biblioteket finns också en samling särtryck rörande uniformsbestämmelser som går att beställa fram ((KrA) Su Sv (Br.8)). Frågor om nyare uniformer går att få svar på i uniformsreglementen gällande de tre försvarsgrenarna, t.ex. Uniformsreglemente för armén: UniR A (1993), (KrA) Sa.04 Sv r (8). De ges ut av Försvarsmakten och går att beställa fram i forskarexpeditionen.

5.1.3 Sökexempel

Så här kan man gå till väga för att få reda på hur Smålands husarregementes uniformer såg ut under 1840-talet.

1. Börja med att leta efter Smålands husarregemente i det alfabetiska registret till samlingarna Uniformsplanscher och uniformsritningar 428 och 429. Det finns i kortregistret i forskarexpeditionen. Man får då två relevanta träffar:

- Uniformsplanscher, serie VIII, Regimenten och kårer: Skånska dragonregementet "Kongl. Skånska Dragon-Regimentet" och "Kongl. Smålands Husar:Regimente", blad 7. Bl.a. informeras om att det innehåller uniformer från 1849 i färgtryck.

- Uniformsritningar, serie 7, Särskilda ritningsserier: "Svenska krigsmaktens munderingar under Carl XIV Johans regering", s.22. Detta är 43 akvareller i ett band målade av P.B. Eklund.

2. Nästa steg blir att titta om det finns bilder på de aktuella uniformsritningarna i förteckningen på Krigsarkivets hemsida under Kartor och ritningar. Det finns en dator för detta ändamål i forskarexpeditionen. Nu var så inte fallet, så då beställer man fram arkivhandlingarna i forskarexpeditionen. Särskilda blanketter för det finns vid disken. Materialet kan sedan studeras i forskarsalen.

3. Om man vill veta mer kan man ta hjälp av litteratur. Exempelvis av Erik Bellanders *Dräkt och uniform*. Den svenska arméns beklädnad från 1500-talets början fram till våra dagar (1973), där förändringarna hos husaruniformen under 1800-talet beskrivs utförligt. Den innehåller dessutom ett stort antal bilder. För vidare information finns Svenska arméens anciennetets- tour- och rang-rulla 1843-45 med detaljerade uniformsbestämmelser specificerade för de olika regementena.

5.2 Fanor

Artikeln är ännu ej skriven. Avbildningar på fanor finns i samlingen [0418 Fanritningar](#).